КРЪГЛА МАСА С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

ТЪРГОВИЯТА – НАУЧНО ЗНАНИЕ И БИЗНЕС РЕАЛНОСТ

Сборник с доклади

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ" СВИЩОВ

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков
гл. ас. д-р Зоя Иванова
гл. ас. д-р Иван Маринов
докт. Никола Илчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Доц. д-р Светослав Илийчовски

Членове:
проф. д-р Анета Денева
проф. д-р Теодора Димитрова
проф. д-р Атанас Атанасов
доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков

ISBN 978-954-23-2005-0

СЪДЪРЖАНИЕ

Катедра „Търговски бизнес“: 30 години обучение, академична мисия и проекции на бъдещето
Доц. д-р Теодора Филипова 5

Пленарни доклади

Новата „реалност“ в търговския бизнес
Проф. д-р Данчо Данчев 32

Омниканалното асортиментно планиране и потребителското поведение
Доц. д-р Симеонка Петрова 42

Някои моменти от развитието на корпоративната социална отговорност
Доц. д-р Иванка Николова 52

Тематично направление: Предприемачество и мениджмънт на ресурсите в търговията

Перспективы производства безопасных продуктов питания в условиях организационно-экономической модернизации предприятий пищевой промышленности Украины
Проф. Наталья Валинкевич, д.э.н. 60

Бранд мениджмънт на търговците на дребно
Доц. д-р Виолета Гълъбова 66

Търговски мениджмънт и аспекти на личността
Доц. д-р Явор Янкулов..... 73

Проблемы и перспективы развития коммерческой деятельности торговых предприятий в Украине
Доц. Ангелина Сотник, к.э.н. 81

Офшорните зони като алтернатива за алокация на капитала
Доц. д-р Донка Желязкова 87
Доц. д-р Михал Стоянов

Текстилната индустрия в България – състояние и перспективи
Доц. д-р Сергей Найденов 93
Докторант Калин Киряков

Дефиниране целите на сектор пчеларство от област Русе
Доц. д-р Любомир Любенов..... 99

Антикризисното управление в процеса на глобалната промяна
Доц. д-р Ирена Емилова 107

Иновации и иновационен процес в търговския бизнес
Доц. д-р Анатолий Асенов 112

Елементи и същност на организацията и организации от публичния сектор
Доц. д-р Христо Сирашки 120

HRM системите в търговските предприятия – ключът за успешно управление
Гл. ас. д-р Зоя Иванова..... 128

Глобален недостиг в търговията с графични карти – фактори и тенденции
Гл. ас. д-р Иван Маринов..... 136

Управленски аспекти на търговията в новата дигитална реалност
Гл. ас. д-р Станислава Стоянова..... 144

Въздействие от употребата на пестициди в селското стопанство
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева 152

Култура и мениджмънт на ресурсите при търговията с луксозни стоки
Гл. ас. д-р Иво Велинов 159

Предизвикателства пред виртуалното управление на търговския екип
Ас. д-р Надежда Стефанова..... 168

Основные направления развития перспективы „клиенты“ для потребностей стоимостно-ориентированного управления клиентским капиталом
Татьяна Завалий..... 176

Модели на ситуационно лидерство
Синан Пехливанов..... 181

Тематично направление: Иновации и дигитализация в търговията

Cooperation of Business and Science in the Frames of Technology Parks: Cases of Cee Countries
Prof., DSc. Ihor Lishchynskyy 186
Prof., DSc. Mariia Lyzun

Substantiation of Prospects for Trade Development in the Post-Pandemic Period
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 195
PhD in Economics, Victoria Odnolko

Start-up проекты в ритейле
Доц. Светлана Бирюченко, к.э.н. 202

Иновации и дигитализация в сектора на търговията
Доц. д-р Искра Пантелеева..... 206

Роля и влияние на изкуствения интелект върху търговията на дребно
Доц. д-р Надежда Димова 214

Завладени от интернет-на-нещата
Доц. д-р Михал Стоянов 220
Гл. ас. д-р Десислава Гроздева

Форми на проявление на дигитализацията на електроенергетиката – икономически аспекти
Доц. д-р Цветелина Ганкова - Иванова 229

Дигитални решения за реализация на земеделска продукция
Доц. д-р Марина Николова 237

„Системните молове“ и дигиталната революция
Доц. д-р Цветнен Цветков 247

Сравнителен анализ на електронната търговия в Европейския съюз
Доц. д-р Маргарита Шопова 251
Гл. ас. д-р Евгени Овчинников

За продоволствието и продоволствената сигурност – от научното знание до бизнес реалността
Доц. д-р Виолета Блажева 259

Изследване на потенциала за развитие на иновативни форми туризъм в България
Доц. д-р Любка Илиева 265
Сиана Спасова

Управление на складовете – процеси, предизвикателства, практики
Гл. ас. д-р Марияна Кътева 272

Марковата активност – индикатор за иновации
Гл. ас. д-р Венцислава Николова-Минкова 279

Пост-кризисното състояние и проблеми на хотелиерския бизнес в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 287

Блокчейн в агробизнеса
Гл. ас. д-р Радка Ненова 293

Дигитални решения в туристическия бизнес
Гл. ас д-р Павлин Павлов 301

Тематично направление:
Моделиране и инвестиционни проекти в търговията

Проектный подход как инструмент реализации политики управлении торгово-обменными операциями
Доц. Мария Плотникова, к.э.н. 306
Доц. Оксана Присяжнюк, к.э.н.

Различни възможности за прогнозиране и планиране на застрахователната дейност
Проф. д-р Росен Тодоров 310

Възможности за определяне на ликвидационната стойност
Доц. д-р Светослав Илийчовски 319

Въздействие на преките чуждестранни инвестиции върху вземанията по лизингови договори – нов бизнес в търговията
Доц. д-р Венцислав Перков 327

Преките чуждестранни инвестиции в икономическите сектори на страната
Доц. д-р Добрин Ганчев 335
Доц. дмн Милена Рачева

Организиране на мърчандайзинговите стокови запаси посредством Economic Order Quantity Model – EOQ
Хон. ас. д-р Светла Атанасова 342

A Model for Internet Payment Systems: Qualitative Risk Assessment
PhD Student Valeriu Cernei 351

Производство и търговия с етерични масла – традиция, бъдеще и здраве
Мая Алексиева 358

Тематично направление: Пазарни проучвания и конкурентоспособност в търговията

Increasing the Competitiveness of Ukrainian and Bulgarian Food Industry Enterprises
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 367
Graduate student, Aleksandra Nosachenko

The Trade Sector's Response to the Crisis Caused by the Covid 19 Pandemic
Professor Sreten Ćuzović, PhD 375
Associate Professor Svetlana Sokolov Mladenović, PhD
Đorđe Ćuzović, PhD

Конвергенция между омниканалния ритейлинг, маркетинг и логистика
Доц. д-р Виолета Димитрова 385

Състояние и тенденции на пазара на месо в България
Доц. д-р Петранка Мидова 393

Тенденции в заявителската активност и регистрирането на марки със закрила в България за периода от март 2019 г. до март 2021 г.
Гл. ас. д-р Мариела Димитрова 400

Фрагменти от търговията с хранителни добавки и Covid-19
Гл. ас. д-р Борислав Атанасов 407

Приложение на комуникационни инструменти в хипермаркети „Зора“
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 413

Регионални аспекти и проблеми на търговията със селскостопанска продукция
д-р Валери Велковски 422

Инвестиционна активност и търговски възможности пред общините от поречието на река Дунав
Гл. ас. д-р Милен Динков 432

Анализ на улова на калкан (Psetta Maxima) в Черно море
Гл. ас. д-р Георги Русенов 439
Доц. д-р Ангелина Иванова
Гл. ас. д-р Мария Янкова
Ас. д-р Василка Кръстева

Здравният туризъм – елемент на продуктовия портфейл на дестинация България
Д-р Кристина Георгиева 443

Проблеми и възможности пред развитието на интермодалния транспорт в България
Докторант Елена Вълчева..... 451

Ценообразуването като конкурентно предимство
Докторант Илияна Дикова..... 459

Дали бъдещето е тук с иновативните 5G технологии в търговията с услуги?
Милан Чернев 466

Футуристичните доставки като конкурентно предимство на WALMART
Милчо Милчев..... 474

Социално-икономическото присъствие на „Загорка“ ад на пазара
Деница Стоянова 480

Тематично направление: Ефективност и социална отговорност в търговията

Съвременни тенденции и предизвикателства в развитието на кооперативната търговия в България
Доц. д-р Бисер Петков..... 489

Кратки бележки по историята за началото на застраховането в България
Проф. д-р Росен Тодоров..... 496

Sustainability Logistics Infrastructure: Conceptual Considerations and Possible Application
Docent, Candidate of Economic Sciences, Alexander Tanichev..... 501

Съвременни аспекти на търговията с пощенски услуги в България
Доц. д-р Теодора Филипова 512

Съвременните потребители, потребителският активизъм и гражданското общество
Гл. ас. д-р Виолета Петева 520

Сдруженията за защита на потребителите – взаимодействия и ползи
Гл. ас. д-р Миглена Душкова 528

Оценка на рентабилността в търговията
Гл. ас. д-р Николинка Игнатова 536

Организационно развитие чрез социално-отговорно поведение
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева 544

Липсата на контрол – предпоставка за фалит на търговска верига (по примера на „Пикадили“ ЕАД)
Д-р Цветан Димов 549

Възможности за оценяване ефективността на дистрибуционните канали
Докторант Велизар Йорданов 557

Тематично направление: Стопанска отчетност и финансиране в търговията

Направления формирования учетного обеспечения системы управления земельными ресурсами
Проф. Татьяна Остапчук, д.э.н. 565

Проблеми при счетоводното отчитане на ДДС при продажбата на стоки в условията на Covid 19
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова 570

Изследване влиянието от прилагането на МСФО 15 приходи от договори с клиенти върху дейността на търговските предприятия
Доц. д-р Иван Андреев 576

Структура на продажбите на дребно – състояние и тенденции
Доц. д-р Красимира Славева 582

Изисквания към документирането на търговските сделки
Доц. д-р Славена Стоянова 589

Приложни аспекти на финансовия контрол при стопанската отчетност
Гл. ас. д-р Надежда Цветкова 597

ЗА ПРОДОВОЛСТВИЕТО И ПРОДОВОЛСТВЕНАТА СИГУРНОСТ – ОТ НАУЧНОТО ЗНАНИЕ ДО БИЗНЕС РЕАЛНОСТТА

Доц. д-р Виолета Блажева
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Резюме: *Настоящият доклад поставя акцент върху продоволствието и продоволствената сигурност в глобален аспект. На фона на непрекъснато нарастващата тенденция за разхищаване на храни вниманието се насочва към дейности по превенция, мерки за защита, безопасност на храната и други фактори, предвид необходимостта от осигуряване прехраната на увеличаващия се брой жители на планетата.*

Ключови думи: *продоволствие, продоволствена сигурност, продоволствена несигурност, разхищение на храни, даряване на храни*

JEL: *Q18*

FOR FOOD AND FOOD SECURITY - FROM SCIENTIFIC KNOWLEDGE TO BUSINESS REALITY

Assoc. Prof. Violeta Blazheva, PhD
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Abstract: *This report focuses on food and food security globally. The tendency to waste food is constantly growing. This requires prevention activities, protection measures, food safety and other factors, given the need to provide food for the growing population of the planet.*

Key words: *food, food security, food insecurity, food waste, food donation*

JEL: *Q18*

Съществен за продоволствената сигурност е приносът на почвата. Тя спомага за: осъществяване на растениевъдното и животновъдното производства, улавяне на отделения в атмосферата въглерод, пречистване на водните ресурси, и други. Нецелесъобразното управление на земите на европейско равнище е предпоставка за възникването на ерозия и загуба на около 970 млн. т почва годишно (Европейски съюз, 2021). Преустановяването на загубата на почвата се превръща в спешна необходимост главно по две причини: Първата, от състоянието на земята в значителна степен зависят доходите на земеделските стопани. Втората – очаква се до 2050 г. световното население да наброява 9,8 млрд. души (равняващо се на 25% увеличение спрямо настоящия момент), чието изхранване ще изисква обществото да удвои производството на храни.

1. Продоволствие и продоволствена сигурност – фундаментални постановки

Думата „продоволствие“ има руски произход. Тя се използва с две значения. С първото от тях се определя като хранителни продукти, храна. А с второто – със снабдяването с хранителни продукти. Коренът на думата „продоволствие“ „довол“ има славянски произход и означава „изобилие“, до насита (Портал Европа, 2007). Обезпечаването с храна за задоволяване на хранителните потребности се изразява със словосъчетанието „продоволствие на населението“, осъществявано в дългосрочен аспект или всичко необходимо за живота.

По-подробната характеристика на понятието продоволствие се базира на три основни стълба (Капитал, 2007):

1. Продоволствието трябва да бъде достатъчно за всички.

2. Храната трябва да съдържа минимум витамини и минерали, щото да не причинява вреда на здравето.

3. Продоволствието трябва добре да се разпределя и да бъде достъпно за всеки на разумна цена.

Продоволствената сигурност като понятие е дефинирана от Организацията на обединените нации за прехрана и земеделие (ФАО) през 1996 г., а именно: състояние, при което „всички хора по всяко време имат физически, социален и икономически достъп до достатъчни, безопасни и питателни храни, за да задоволят своите хранителни нужди и предпочитания от храни за активен и здравословен живот“ (Европейски съюз, 2021). Приоритетно се открояват три нейни аспекта (Фигура 1), които следва да бъдат изпълнени едновременно и да гарантират устойчивост във времето:

Фигура 1. Характерни черти на продоволствената сигурност
Източник: Автор

а) наличие на храна на национално и регионално равнище;

б) физически и икономически достъп до храна на ниво домакинства;

в) хранене, или усвояване на храните на индивидуално ниво (изхранване).

Като цяло се акцентира върху наличието и достъпа до храна, т.е. върху първата и втората характеристика. По-малко съществено внимание се обръща на хранителния режим. Наред с трите измерения на продоволствената сигурност се обособява и четвърто, стабилността като фактор на европейска политика, добило все по-голямо значение през годините.

Продоволствената сигурност е значим глобален, дългогодишен проблем, разрешаването на който се влияе от различни фактори (икономически кризи, природни катаклизми и други), спомагащи за възникването на продоволствена несигурност (бедност, глад и други).

За изкореняването на глада по света по решение на Организацията на ООН по прехрана и земеделие (ФАО) от 1945 г. на 16 октомври се чества Международния ден на прехраната.

За измерване процента на гладуващо население в държавите се използва индекс на глада в световен мащаб (Global Hunger Index – GHI). Той обединява три показателя с еднаква тежест:

1) относителен дял на хората, страдащи от недохранване или хроничен глад (състояние, характерно с прием на хранителни продукти по-нисък от средния енергиен минимум на човек, изразяващ се около 1800 kcal/ден, с известна условност съобразно възраст, телесната маса и други показатели), като процент от населението;

2) процент на децата под 5-год. възраст с поднормено тегло (показател, изчислен като отношение тегло/възраст, изразяващ спирането на растежа и атрофия);

3) процент на смъртност при децата под 5-год. възраст.

На база на обособена скала от 0 до 100 индексът на глада ранжира държавите. Липсата на глад или най-доброто равнище е 0, а 100 – най-неблагоприятното равнище. Значението на стойностите на индекса на глада е в следните граници: под 5.0 – ниско равнище на глад; 5.0-9.9 – умерено равнище на глад; 10.0-19.9 – наличие на сериозен проблем; 20.0-29.9 – обезпокоително равнище; над 30.0 – застрашително равнище на глад.

Според публично достъпна информация броят на хората, изправени пред остра продоволствена криза е достигнал най-високата си точка за последните пет години. Около 155 млн. души от 55 страни (с над 20 млн. души спрямо предходната година), са били изправени пред условия на остър глад вследствие на икономически сривове, пандемията на COVID-19, природо-климатични катаклизми през 2020 г. и други (МИТ Прес, 2021). Посоченото е основание за потенциална заплаха по отношение нарастващата несигурност за изхранване на световното население.

2. „Цената“ на прехраната – икономически, екологични, политически и социални аспекти

За производството на храни се влагат ресурси. Ето защо е от значение *икономическата* и *екологичната* цена на прехраната, предвид на

публично достъпната информация за разхищаване на около 1/3 от храните, произвеждани за консумация от човека. Според Организацията на обединените нации свързаните с това годишни икономически и екологични разходи в световен мащаб възлизат на приблизително 1,7 трлн. щ. долара (Европейски съюз, 2016).

Към настоящият момент на европейско равнище няма унифицирано определение за разхищаване на храни. В държавите членки се използват различни определения. Липсата на общо определение за разхищаване на храни и за общоприета изходна стойност, спрямо която да се определят целите за намаляването им затруднява тяхното ограничаване.

Организацията на ООН за прехрана и земеделие (ФАО) използва свое определение за загубата на храна, а именно: като „намаляване на количеството или качеството на храните“. Разхищаването на храни е част от загубата на храна и се отнася за изхвърлянето или алтернативната (не като храна) употреба на храни, които са безопасни и годни за консумация от човека по цялата верига на снабдяване с храни – от първичното производство до равнище на крайния потребител.

Разхищаването на храни са всички храни и негодни за ядене части от храни, които са били отстранени от веригата на доставка на храни, с цел да бъдат оползотворени или унищожени (в т.ч. чрез компостиране, анаеробно разграждане, изгаряне, депониране и други). Те са проблем, който през последните години придоби *политическо* и *социално* значение. Чрез обособена йерархия на отпадъците приоритетно се подрежда тяхното третиране на база екологичната им устойчивост (Фигура 2).

Фигура 2. Йерархия на отпадъците по отношение разхищаването на храни
Източник: Европейски съюз

Като разхищаване на храни се характеризират рециклиране, друго оползотворяване и обезвреждане. Предотвратяване, даряване и храна за

животни са действия, които могат да бъдат предприети, преди храните да се превърнат в отпадъци и са приоритетни от икономическа и екологична гледна точка.

Счита се, че до 2020 г. разхищаването на храни на европейско равнище ще се увеличи до приблизително 126 млн. т, ако не се предприемат превантивни действия за тяхното намаляване.

Данните за разхищаването на храни се различават значително в зависимост от източника на изследване. Една от причините за това е различното тълкуване, липсата на общоприето определение на това какво представлява разхищаването на храни и различните методологии за измерване.

По данни на ФАО по отношение на „цената“ на разхищаването на храни в световен мащаб икономическите разходи възлизат на 1 трлн. щ. долара/год. (стойността на неизползваните произведени продукти и субсидиите, предоставени за тяхното производство), а екологичните разходи (емисии на парникови газове, недостиг на вода и ерозия) се равняват приблизително на около 700 млрд. щ. долара.

Надеждното измерване разхищаването на храните изисква определяне на изходна стойност за измерване на настоящото равнище на разхищаване на храни, т.нар. „базовата стойност“.

За намаляване на хранителните отпадъци и разхищаването на храни Общата селскостопанска политика на Европейския съюз насърчава практики на производство и преработка, въвеждащи съвременни технологии, удължаващи срока на съхранение на нетрайни продукти и други, в т.ч. преобразуващи модели (кръгова икономика) (Европейски съюз, 2017).

Заключение

Европейският съюз е един от водещите производители на храни в световен мащаб. Общността гарантира продоволствената сигурност на над 500 млн. европейски граждани.

Разхищаването на храни е проблем по цялата верига производство-потребление, но е необходимо да се постави акцент върху предотвратяването им в области като растениевъдство, животновъдство, рибарство, безопасност на храните и други.

Изменението на климата и перманентното изчерпване на природните ресурси ще продължат да влияят върху производството на храни и да създават трудности за продоволствената сигурност. От тази позиция Европейския съюз си поставя амбициозни цели, изразяващи се в намаление с 55% на емисиите, в областта на климата и енергетиката до 2030 г.

Литература

1. Европейски съюз. (2021). *CORDIS Results Pack относно здравето на почвата.* Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз.

2. Европейски съюз. (2021). *Ефективност на помощта за развитие от Европейския съюз, предназначена за продоволствена сигурност в Субсахарска Африка.* Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз.

3. Европейски съюз. (2016). *Борбата срещу разхищаването на храни е възможност за ЕС да подобри ресурсната ефективност на веригата на снабдяване с храни.* Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз.

4. Европейски съюз. (29/11/2017). *Бъдещето на прехраната и селското стопанство.* Извлечено от EUR-Lex.

5. МИТ Прес ООД. (6/5/2021). ООН предупреждава за сериозна продоволствена криза в света, www.manager.bg.

6. Капитал. (20/7/2007). Продоволствие и удоволствие, www.capital.bg.

7. Портал Европа. (18/7/2007). За граматиката в политиката, или „снабжать всем для жизни", old.europe.bg.